

képpen teljesítendő a törvénynek az a követelménye, hogy a KKK volumene ne váltsa ki a folyóiratok előfizetését, valamint a könyvtár ne vegyen részt ugyanarról az anyagról többszörös másolatok készítésében. A CONTU irányelve szerint egy naptári évben folytatott KKK tevékenység során az elfogadható szint alatt marad, ha bármely folyóirat utolsó öt évfolyamának bármely öt cikkéről ad másolatot a könyvtár. Ha ennél többet, a könyvtárnak meg kell fontolnia a folyóirat előfizetését, vagy szerzői jogdíjat kell fizetnie a kiadónak, illetve a Copyright Clearinghouse Centernek, vagy más módon rendeznie a díjat, netán egyszerűen nem teljesítenie a kérést.

Az „ötös javaslat” előnyösnek bizonyult mind a könyvtárak, mind a kiadók számára. A könyvtárak felmérhették vele az igények alakulását, a folyóiratok iránti keresletet, a kiadók pedig növelhették előfizetéseiket. Az igazság az, hogy egy 26 egyetemi könyvtár körében 1999/2000-ben lefolytatott felmérés szerint a csoport tagjaitól érkezett kérések nagyon kevés cím esetében haladták meg a 20-at, s a KKK kérések 40%-a olyan cikkekre vonatkozott, amelyet más nem kért; egyetlen folyóirat átlagos használata sem haladta meg az „ötös javaslat” által megszabott határértéket. Egyébként is, az Association of Research Libraries statisztikája szerint a KKK 2%-a a teljes kölcsönzésnek, s tovább csökkent 2003-ban. Összességében elmarad az online használt címek használatától. A KKK sok munkával járó szolgáltatás, és nem vetélkedhet az online hozzáféréssel, de szükséges a kutatás számára.

Ideális megoldás lenne eltörölni a licencek nehézkes korlátozásait, amelyeket a KKK-ra szabtak. Könnyebbé tennék azokat a modelleket és alapelveket, amelyeket kutatók, egyesületek és kon-

zorciumok dolgoztak ki a licencelésre. E modellek hatékonyak lehetnek abban, hogy az online folyóiratok cikkeire vonatkozó kéréseket konzisztensen kezeljék a könyvtárak. A konzisztencia hiányában a kölcsönkérők csak találgathatják, miért nem teljesült a kérésük, a másik oldalon a kölcsönadók pedig csak töprenghetnek, mit lehetne tenniük. A LibLicence webhely szövegjavaslatot is ad arra vonatkozóan, milyen általános feltételt kellene beilleszteni a licencszerződésekbe, hogy kiküszöbölhető legyen a KKK feltételeinek specifikálása. (Ez főként a szerzői jogi törvény vonatkozó szakaszaira és a CONTU irányelveire való hivatkozásból áll.)

A licencszerződéseket megelőző tárgyalások nagyon eredményesek lehetnek, ahogyan a konzorciumok tapasztalatai mutatják. S ez nemcsak a konzorciumokban egyesült könyvtárakra igaz, hanem másoknak is segíthetnek. Az eladók általában készségesek, hogy tárgyalásokat folytassanak feltételeikről. Ha ezek során feszültségek alakulnak ki, célszerű olyan megoldásra törekedni, hogy mindkét fél nyertesnek érezhesse magát. Az eladók voltaképpen inkább abban érdekeltek, hogy olyan feltételeket szabjanak, amelyek szellemi tulajdonuk értékét maximálják, és a hozzáférést széles körben teszik lehetővé, nem a tartalom használatának szoros korlátozásában. Ha a kiadókban oldódik a félelem attól, hogy a KKK csökkenti az előfizetések számát, akkor fokozatosan lazítani fogják a KKK-t érintő korlátozásokat. Ennek már mutatkoznak biztató jelei.

WILEY, Lynn N.: License to deny? Publisher restrictions on document delivery from e-licensed journals. = *Interlending and Document Supply*, 32. köt. 2. sz. 2004. p. 94–102./

(Papp István)

2004. évi új könyvtári szabványok

A Magyar Szabványügyi Testület 2004-ben a következő könyvtári/tájékoztatói témájú MSZ ISO szabványokat adta ki:

- MSZ ISO 15836:2004 Információ és dokumentáció. A Dublin Core metaadat elemkészlete;
- MSZ ISO 15511:2004 Információ és dokumentáció. Könyvtárak és más hasonló szervezetek nemzetközi szabványos azonosítója (ISIL);

- MSZ ISO/TR 20983 Információ és dokumentáció. Elektronikus könyvtári szolgáltatások teljesítménymutatói.

A szabványok megvásárolhatók vagy megrendelhetők az MSZT Szabványboltban (Budapest IX., Üllői út 25.), illetve elektronikus formában beszerezhetők a <http://www.mszt.hu/webaruhaz> címen.

/Katalist, 2004. december 17./

(Berke Barnabásné)